

ความเชื่อกับการจัดระเบียบที่ว่างของเรือนกะเหรี่ยงในหมู่บ้าน พระบาทห้วยต้ม ตำบลนาทราย อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน Beliefs and Spatial Organization of Karen Houses in Prabaht-Huaytom Village, Nasai Sub-district, Li District, Lumphun Province

กิตติกุล ศิริเมืองมูล¹ และ ชาวลิต สัยเจริญ²

Kittikul Sirimuangmoon and Chaowalid Saicharoent

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งศึกษาในประเด็นความเชื่อกับการจัดระเบียบที่ว่างของเรือนกะเหรี่ยงในหมู่บ้านพระบาทห้วยต้ม ตำบลนาทราย อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะเฉพาะเรือนพื้นถิ่นชาวกะเหรี่ยงพระบาทห้วยต้ม ศึกษาความเชื่อที่มีผลต่อรูปแบบการจัดระเบียบที่ว่างในระดับหมู่บ้านและเรือน ตลอดจนสามารถอธิบายถึงการปรับเปลี่ยนของความเชื่อและวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่สะท้อนออกมาในรูปแบบการจัดระเบียบที่ว่างของเรือนพื้นถิ่นชาวกะเหรี่ยงพระบาทห้วยต้ม ผลการวิจัยพบว่าเรือนกะเหรี่ยงแบบดั้งเดิมมีลักษณะเฉพาะที่โดดเด่น โดยสะท้อนออกมาสู่รูปร่าง ขนาด สัดส่วน พื้นที่ใช้สอยและวัสดุที่ใช้ก่อสร้าง สิ่งเหล่านี้แฝงด้วยความเชื่อและภูมิปัญญาดั้งเดิมของชาวกะเหรี่ยง ส่วนความเชื่อที่มีผลต่อรูปแบบการจัดระเบียบที่ว่างในระดับหมู่บ้านคือ ครุบาชัยยะวงศาพัฒนาผู้เผยแผ่พุทธศาสนาให้ชาวกะเหรี่ยงจนพวกเขาเหล่านี้เลื่อมใสศรัทธาจนอพยพติดตามมาตั้งถิ่นฐานสร้างบ้านเรือนด้วย การมีใจบ้านภายในหมู่บ้านเพื่อเป็นที่ประทับของผีเจ้าที่เจ้าทาง ปกป้องชาวบ้านให้อยู่รอดปลอดภัย รวมถึงความเชื่อและภูมิปัญญาดั้งเดิมที่มีความสำคัญกับพื้นที่หมู่บ้านคือ การสืบทอดขนานห้วย การทำบุญป่า การเลี้ยงผีไร่-ผืนา ส่วนในระดับเรือนยังคงเหลือ

1 มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสุโขทัย

2 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ความเชื่อแบบดั้งเดิมอยู่คือ การทำบุญแม่เตาไฟ การลงเสาเอกบริเวณเกือบกึ่งกลางเรือน ความเชื่อที่มาจากพุทธศาสนาจะเห็นเด่นชัดทุกเรือนคือ การมีหิ้งพระภายในเรือน การหันหน้าเรือนไปทางวัด การหันหัวนอนไปทางทิศตะวันออก นอกจากนั้นกระแสความทันสมัยที่ได้เข้ามาภายในหมู่บ้านเป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ความเชื่อกับรูปแบบตัวเรือน พื้นที่ใช้สอยภายในเรือนเกิดการเปลี่ยนแปลง

คำสำคัญ: ความเชื่อ การจัดระเบียบ ที่ว่าง เรือนกะเหรี่ยง พระบาทห้วยต้ม

Abstract

This article focuses on beliefs and spatial organization of Karen Houses in Prabaht-Huaytom Village, Nasai Sub-district, Li District, Lumphun Province. The objective is to study the characteristic of vernacular Karen Houses in Prabaht-Huaytom. The spatial organization in village and housing level influenced by local beliefs. As well as the discussion on the change of the villagers' belief and lifestyle that are manifested in spatial organization of their house. This study found that the traditional Karen House has unique characteristic in their shape, size, proportion, function and construction materials. The belief that affects forms of spatial organizing in the village. The influences of beliefs on village spatial organization are as followed: Kruba Chaiya Wongsu Pattana who brought about Buddhism and was so respected that people moved and established the village ; having “Jai Ban” (house heart / house center) in the village for spirits who protect the village. As well as the original beliefs and wisdoms that concern village space such as life prolonging ceremony for Kun Huay and forest, and the beliefs of agricultural land spirit, The original beliefs involving house space are such as the belief of hearth spirit, and having main pole at the almost center of the house. The beliefs from Buddhism are such as having high shelf for buddist image, house facing toward a temple, beds heading toward the east. In addition, the modernization into the village are reasons for change of housing and living space inside the house.

Keywords : beliefs, organization, space, karen houses, Prabaht-huaytom

บทนำ

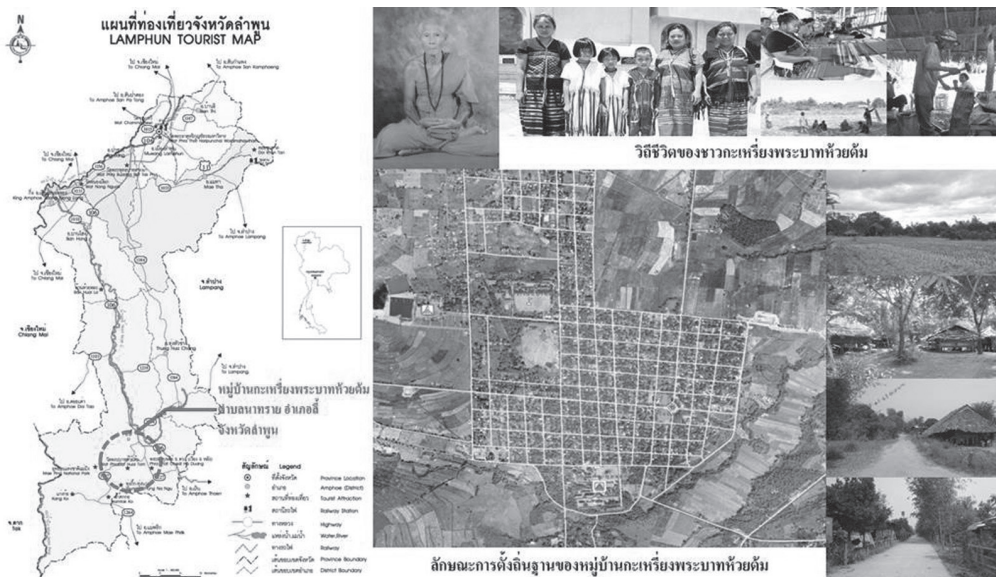
กลุ่มชาติพันธุ์ เป็นคำที่มีความหมายถึงกลุ่มคนที่มีวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ภาษาพูดเดียวกันและเชื่อว่าเป็นกลุ่มคนที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษเดียวกัน บรรพบุรุษในที่นี้หมายถึง บรรพบุรุษทางสายเลือดซึ่งมีลักษณะทางชีวภาพและรูปพรรณ (เชื้อชาติ) เหมือนกัน รวมทั้งบรรพบุรุษทางวัฒนธรรมด้วย ผู้ที่อยู่ในกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกันจะมีความรู้สึกผูกพันทางสายเลือดและทางวัฒนธรรมพร้อมๆ กันไป เป็นความรู้สึกผูกพันที่ช่วยเสริมสร้างอัตลักษณ์ของบุคคลและของชาติพันธุ์ (Pongsapit, 1998)

Anprasert อ้างใน Santasombat (2004) ได้กล่าวถึงลักษณะทั่วไปของชาติพันธุ์กะเหรี่ยงว่า ประวัติศาสตร์ในยุคเริ่มต้นของกะเหรี่ยงในประเทศไทยยังไม่มีการบันทึกว่ามีความเป็นมาอย่างไร เชื่อว่ากำเนิดมาจากบริเวณตอนเหนือของประเทศพม่าและไทย มีการอพยพครั้งใหญ่เข้าสู่ประเทศทั้งสองนับแต่โบราณกาล และอพยพอย่างต่อเนื่องมาตลอดถึงปัจจุบัน สำหรับประเทศไทยส่วนใหญ่อพยพมาเพราะหนีจากการกดขี่ของพม่า ตั้งถิ่นฐานกระจายอยู่ตามจังหวัดต่างๆ ทางภาคเหนือและชายแดนไทย-พม่าทางทิศตะวันตกของไทยมาช้านานแล้ว

การจัดแบ่งกะเหรี่ยงตามภาษาศาสตร์ บางกลุ่มได้จัดวางอยู่ในกลุ่มของภาษา Tibeto-Berman บ้างก็จัดอยู่ในกลุ่มของ Shino-Tibetan หรือแบ่งตามความแตกต่างทางด้านสำเนียงอาจแบ่งได้ 4 กลุ่มคือ ไป๋ สะกอ ตองสูและคยา จากทัศนคติของนักวิชาการที่ทำการศึกษากลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงนั้นมักจะให้ความเห็นว่า กลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงมีเอกลักษณ์ที่เด่นชัดในเรื่องวิถีการดำรงชีวิต ระบบเครือญาติ ระบบการเมือง การปกครอง ระบบเศรษฐกิจและระบบความเชื่อซึ่งเป็นแบบนี้น่าโดยช้านานแล้ว

หากพิจารณาเฉพาะระบบความเชื่อของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงนั้น จะเห็นได้ว่าการดำรงชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงล้วนมีความผูกพันแนบแน่นต่อความเชื่อและนิเวศวัฒนธรรม เป็นส่วนสำคัญในการจัดระเบียบที่ว่างของสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น โดยเริ่มตั้งแต่การตั้งถิ่นฐาน การปลูกสร้างบ้านเรือน รวมถึงการจัดพื้นที่ใช้สอยภายในเรือนและการอยู่อาศัย การดำรงชีวิตเป็นระบบที่มีความยั่งยืน มีการแบ่งความเชื่อไว้ทุกชั้นตอน มีปัจจัยเกื้อหนุนที่สัมพันธ์ต่อการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งจะเห็นได้จากระบบสังคมและวิถีชีวิตท้องถิ่นเป็นตัวกำหนดบริบทที่ตั้งหมู่บ้าน ที่ทำกิน นา ไร่ ป่าชุมชน ป่าต้นน้ำ รวมทั้งการเก็บรักษาดินและน้ำจนทำให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติแวดล้อมได้เป็นอย่างดี (Panin et al., 2005)

สำหรับกลุ่มชาวกะเหรี่ยงพระบาทห้วยต้ม ในสมัยก่อนพวกเขาอาศัยตามป่าเขาตามดอยต่างๆ ความเชื่อที่พวกเขายึดถือคือความเชื่อเรื่องผี โดยเชื่อว่าวิญญาณและภูติผีซึ่งมีทั้งดีและร้ายสามารถบันดาลให้เกิดความสุขหรือความทุกข์ บันดาลความเจ็บไข้หรือภัยพิบัติต่างๆ แก่วิถีชีวิตของพวกเขาได้ พวกเขาจึงต้องประกอบพิธีบูชาและขอขมาผี ต่อมาเมื่อครูบาชัยวงศาพัฒนาไปโปรดกะเหรี่ยงตามป่าเขาในเขตจังหวัดเชียงใหม่ แม่ฮ่องสอน ลำพูนและตาก ชาวกะเหรี่ยงเหล่านี้จึงมีความศรัทธาต่อครูบาชัยวงศาพัฒนาเป็นอันมาก ราวปี พ.ศ. 2514 ได้มีชาวกะเหรี่ยงอพยพเข้ามาขออาศัยกับครูบาโดยรอบวัดพระพุทธรูปห้วยต้ม ด้วยหวังว่าจะได้ปฏิบัติธรรมตามรอยครูบาชัยวงศาพัฒนา รวมถึงเป็นนักบุญผู้มีบทบาทสำคัญที่สามารถ

ภาพที่ 1 แสดงแผนที่ตั้งของหมู่บ้าน ลักษณะการตั้งถิ่นฐานและวิถีชีวิตของชาวกะเหรี่ยงพระบาทห้วยต้ม

เชื่อมโยงความเชื่อเรื่องผีและความเชื่อทางพุทธศาสนาให้อยู่ร่วมกับวิถีชีวิตของชาวกะเหรี่ยงพระบาทห้วยต้มได้ (Booranaprasertsook et al., 2012)

แต่ถึงอย่างไรก็ตามความเชื่อเหล่านี้มีผลต่อรูปแบบวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ เป็นกรอบขีดเส้นทางเดิน เป็นกฎหมายที่ห้ามปฏิบัติ ผู้วิจัยจึงเกิดความคิดที่ว่าสิ่งที่เรียกว่าความเชื่อนั้น มีความเป็นตัวตนแทรกอยู่ในงานสถาปัตยกรรมมากน้อยแค่ไหน พฤติกรรมตั้งแต่เกิดจนตายย่อมทำให้เกิดการใช้สอยพื้นที่ที่เหมาะสม การใช้สอยพื้นที่ที่เหมาะสมจะแปลงรูปออกมาเป็นการจัดระเบียบที่วางทั้งผังหมู่บ้าน ผังบริเวณเรือนและผังตัวเรือน สิ่งเหล่านี้ถือกำเนิดขึ้นมาด้วยความเชื่อหรือไม่ เพราะสิ่งต่างๆ เหล่านี้มีเกิดก็ย่อมมีดับ ถึงแม้การยอมรับนับถือและเคร่งครัดมากเพียงใด วันหนึ่งก็ย่อมถึงกาลเสื่อมเป็นธรรมดา ในระหว่างที่โลกหมุนเวียนไป วัฒนธรรมรูปแบบใหม่ๆ กระจายตัวเข้ามาอย่างรวดเร็ว ผลกระทบที่ได้จากวัฒนธรรมรูปแบบใหม่นั้น ทำให้ความมีตัวตนของความเชื่อในวัฒนธรรมชาวกะเหรี่ยงพระบาทห้วยต้มที่ปรากฏตามลักษณะทางกายภาพของงานสถาปัตยกรรมและงานผังสูญหายไป

ประเด็นศึกษาของงานวิจัยชิ้นนี้คือ ศึกษาความเชื่อกับการจัดระเบียบที่วางของเรือนกะเหรี่ยงในหมู่บ้านพระบาทห้วยต้มที่มีการตั้งถิ่นฐานมั่นคงถาวรและมีเอกลักษณ์ทางด้านขนบธรรมเนียมประเพณี พิธีกรรมและความเชื่อเป็นของตนเอง รวมถึงเป็นพื้นที่ที่มีการศึกษาค้นคว้าน้อย ผู้วิจัยจึงต้องการศึกษา ลักษณะเฉพาะของที่วางในเรือนที่สัมพันธ์กับความเชื่อและกำลังจะค่อยๆ สูญหายไป ตลอดจนหาแนวทางเสนอแนะเพื่อออกแบบที่วางในเรือนให้สอดคล้องกับยุคสมัย จนก่อให้เกิดการพัฒนาปรับปรุงภูมิปัญญาทางสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่มีเอกลักษณ์เฉพาะ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาลักษณะเฉพาะของเรือนพื้นถิ่นชาวกะเหรี่ยงพระบาทห้วยต้ม
2. เพื่อศึกษาความเชื่อที่มีผลต่อรูปแบบการจัดระเบียบที่วางในระดับหมู่บ้านและเรือน
3. เพื่ออภิปรายถึงการปรับเปลี่ยนของความเชื่อและวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่สะท้อนออกมาในรูปแบบการจัดระเบียบที่วางของเรือนพื้นถิ่นชาวกะเหรี่ยงพระบาทห้วยต้ม

วิธีการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) ใช้การสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม (non participant observation) โดยใช้วิธีการสังเกต การสัมภาษณ์ การจดบันทึก การสังเกตสภาพและภาพถ่ายในการเก็บข้อมูล มีการดำเนินการตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

1. ทบทวนวรรณกรรมและข้อมูลเอกสารที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วยข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับชาติพันธุ์กะเหรี่ยงและข้อมูลของหมู่บ้านกะเหรี่ยงพระบาทห้วยต้ม การตั้งถิ่นฐานในพื้นที่ที่มีเอกลักษณ์ทางด้านขนบธรรมเนียมประเพณี พิธีกรรมและความเชื่อที่ส่งผลต่อรูปแบบสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น ตลอดจนข้อมูลผังแผนที่และข้อมูลอื่นๆ ที่ได้จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อรวบรวมประเด็นในการสร้างเครื่องมือเก็บข้อมูลและการเตรียมพื้นที่ลงภาคสนาม

2. การเก็บข้อมูลภาคสนาม ใช้เวลาในการลงพื้นที่ 7 วัน (วันที่ 5-11 ธันวาคม 2558) โดยได้กำหนดเกณฑ์ที่ใช้เลือกกลุ่มเรือนที่จะทำการเก็บข้อมูลอย่างละเอียด เลือกเก็บทั้งหมด 30 หลังคาเรือน แบ่งออกเป็นเรือนกะเหรี่ยงโปว์ หมู่ที่ 9 บ้านหนองปู 18 หลังคาเรือนและเรือนกะเหรี่ยงสะกอ หมู่ที่ 21 บ้านศรีเวียงชัย 12 หลังคาเรือน มีประเด็นที่ทำการสำรวจ ดังนี้

- การสำรวจสภาพแวดล้อม ลักษณะภูมิประเทศ การตั้งถิ่นฐานของหมู่บ้านและลักษณะทางสถาปัตยกรรมในหมู่บ้านที่เลือกเป็นกรณีศึกษา โดยมีรายละเอียดการสำรวจ ได้แก่ ผังหมู่บ้าน รูปทรงเรือน การจัดระเบียบที่วางและพื้นที่ใช้สอยทั้งภายนอกและภายในเรือน ระบบโครงสร้างและวัสดุ เทคนิควิธีการก่อสร้าง

- การสัมภาษณ์ ประกอบด้วยข้อมูลพื้นฐานของผู้ถูกสัมภาษณ์ เช่น ชื่อเจ้าของเรือน อายุ อาชีพ จำนวนผู้อยู่อาศัย อายุเรือน ประวัติการอพยพ ข้อมูลทางภูมิศาสตร์ การตั้งถิ่นฐานและผังหมู่บ้าน รวมไปถึงพัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงของรูปแบบเรือน โดยนับจากช่วงเริ่มตั้งถิ่นฐานจนถึงปัจจุบัน ข้อมูลทางสถาปัตยกรรมและการอยู่อาศัย ได้แก่ ความเชื่อเกี่ยวกับการจัดระเบียบที่วางของเรือนกะเหรี่ยงในหมู่บ้านพระบาทห้วยต้มที่มีผลต่อผังเรือน การปรับเปลี่ยนรูปแบบเรือน พื้นที่ใช้สอยภายในเรือน รวมถึงเทคนิควิธีการก่อสร้างและวัสดุ

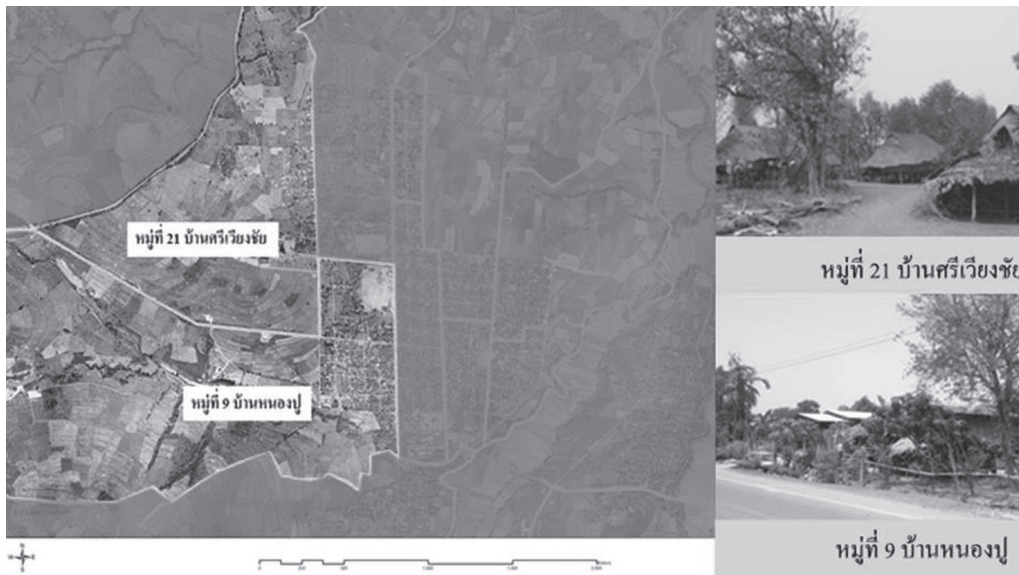
3. การวิเคราะห์ข้อมูล เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการลงภาคสนาม โดยวิเคราะห์เนื้อหาในเชิงพรรณนาเกี่ยวกับประเด็นของความเชื่อเกี่ยวกับการจัดระเบียบที่ว่างของเรือนกะเหรี่ยงในหมู่บ้านพระบาทห้วยต้ม ซึ่งภายในเนื้อหาที่วิเคราะห์จะครอบคลุมตั้งแต่การตั้งถิ่นฐาน สภาพภูมิประเทศ สภาพแวดล้อม ลักษณะตัวเรือน และสิ่งปลูกสร้างอื่นๆ รอบตัวเรือน พื้นที่ใช้สอยภายในเรือนและการอยู่อาศัย ตลอดจนการปรับตัวของชาวกะเหรี่ยงพระบาทห้วยต้ม

4. การสังเคราะห์ข้อมูล เป็นการนำข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์มาทำการสังเคราะห์ร่วมกับแนวคิดและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง เพื่อสามารถสรุปผลการศึกษาเรื่องความเชื่อเกี่ยวกับการจัดระเบียบที่ว่างของเรือนกะเหรี่ยงในหมู่บ้านพระบาทห้วยต้มได้

ข้อมูลเบื้องต้นของพื้นที่การศึกษา

หมู่บ้านพระบาทห้วยต้มแห่งนี้ตั้งอยู่ในบริเวณป่าเต็งรัง พื้นที่ตั้งหมู่บ้านและรอบๆ ที่ตั้งหมู่บ้านเป็นพื้นที่ที่มีความลาดชันน้อย ลักษณะของดินเป็นดินร่วนปนทราย มีความอุดมสมบูรณ์ตามธรรมชาติอยู่ในเกณฑ์ต่ำ พื้นที่ของหมู่บ้านอยู่ในระดับความสูงประมาณ 500 – 800 เมตร มีหมู่บ้านคนไทยใกล้เคียงสามารถเดินทางติดต่อกันได้

หมู่บ้านพระบาทห้วยต้มเริ่มก่อตั้งเป็นชุมชนในลักษณะของหมู่บ้านในปี พ.ศ. 2514 เป็นการอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานของชาวกะเหรี่ยงที่มาจากจังหวัดตาก แม่ฮ่องสอน ลำพูนและเชียงใหม่ มีหมู่บ้านกะเหรี่ยง

ภาพที่ 2 แสดงพื้นที่หมู่บ้านการศึกษา

ทั้งหมด 10 หมู่บ้าน เป็นหมู่บ้านกะเหรี่ยงเผ่าสะกอ 8 หมู่บ้านและกะเหรี่ยงเผ่าโปว์ 2 หมู่บ้าน โดยการอพยพมาตั้งถิ่นฐานของกะเหรี่ยงทั้ง 2 เผ่ามาในระยะเวลาใกล้เคียงกัน ผู้วิจัยจึงได้ทำการเลือกเผ่าละ 1 หมู่บ้าน มาเป็นกรณีศึกษา

ภาพที่ 3 แสดงเรือนกรณีศึกษาทั้ง 30 หลัง

กรณีศึกษาที่ 1 หมู่ที่ 21 บ้านศรีเวียงชัย

บ้านศรีเวียงชัยเป็นหมู่บ้านกะเหรี่ยงเผ่าสะกอที่ใหญ่ที่สุด และเป็นชาวกะเหรี่ยงที่อพยพมาจากอำเภอแม่ระมาด อำเภอท่าสองยาง จังหวัดตาก ทำการสำรวจ 12 หลังคาเรือน

กรณีศึกษาที่ 2 หมู่ที่ 9 บ้านหนองปู

บ้านหนองปูเป็นหมู่บ้านกะเหรี่ยงเผ่าโปว์ที่ใหญ่ที่สุด เป็นชาวกะเหรี่ยงที่อพยพมาจากอำเภอดอยเต่า อำเภอมวกชัย จังหวัดเชียงใหม่และเป็นหมู่บ้านแรกๆ ที่อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในพระบาทห้วยต้ม แห่งนี้ ทำการสำรวจ 18 หลังคาเรือน

ทั้งนี้การลงสำรวจของหมู่บ้านกรณีศึกษาทั้ง 2 หมู่บ้าน จำนวนเรือนที่ทำการศึกษามีเท่ากัน เนื่องจากในการลงสำรวจเบื้องต้น (pilot study) พบว่าเรือนกะเหรี่ยงสะกอ หมู่ที่ 21 บ้านศรีเวียงชัยจะเจอรูปแบบเรือนแบบดั้งเดิมและเรือนแบบผสมผสานดั้งเดิมเท่านั้น ส่วนเรือนกะเหรี่ยงโปว์ หมู่ที่ 9 บ้านหนองปู จะเจอรูปแบบเรือนแบบดั้งเดิม เรือนแบบผสมผสานดั้งเดิมและเรือนแบบผสมผสานเรือนคนพื้นเมือง

ผลการวิจัย

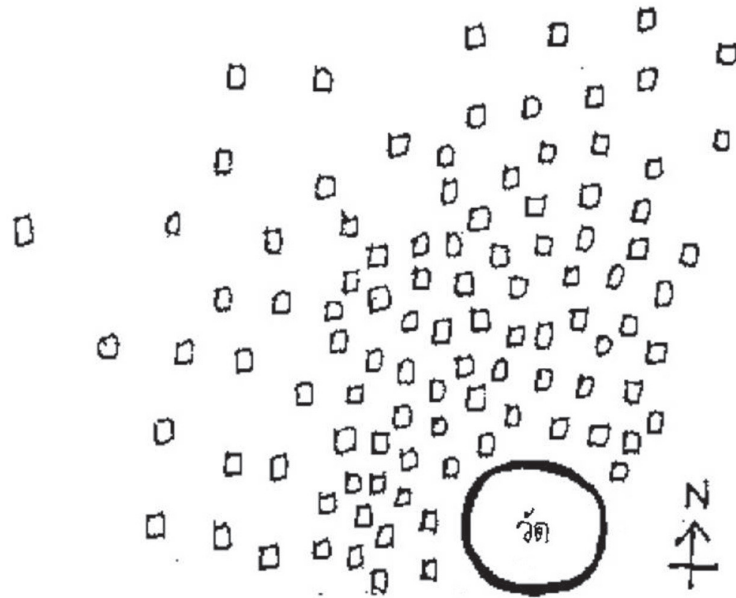
จากการลงเก็บข้อมูลภาคสนามเรือนกะเหรี่ยงสะกอบ้านศรีเวียงชัย และเรือนกะเหรี่ยงโปว์บ้านหนองปู ในเขตหมู่บ้านพระบาทห้วยต้มนั้น ข้อมูลที่ได้จะนำมาวิเคราะห์ โดยเริ่มจากการวางผังหมู่บ้าน สภาพนิเวศแวดล้อม ผังบริเวณ อาคารบ้านเรือนในพื้นที่กรณีศึกษา รวมถึงอิทธิพลของความเชื่อที่มีผลต่อการวางผังหมู่บ้าน ผังเรือน ตัวเรือนและพื้นที่ใช้สอยภายในเรือน ซึ่งรายละเอียดการวิเคราะห์ มีประเด็นที่สำคัญดังต่อไปนี้

1.1 สภาพนิเวศกับการวางผังชุมชน

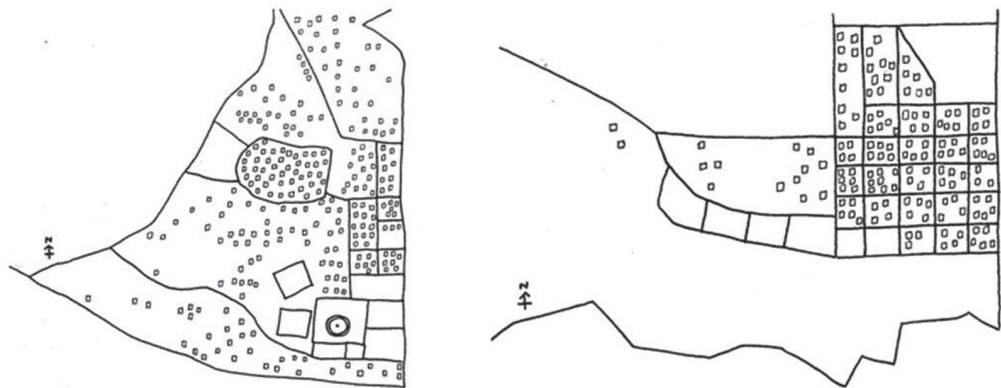
จากการลงเก็บข้อมูลภาคสนามบ้านศรีเวียงชัยและบ้านหนองปู ในเขตหมู่บ้านพระบาทห้วยต้ม นั้น ทำให้ได้ผลสำรวจลักษณะการตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนในบริเวณพื้นที่แห่งนี้ ผู้วิจัยได้ค้นพบว่าส่วนใหญ่แล้วกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงทั่วไปจะตั้งถิ่นฐานตามลักษณะทางภูมิศาสตร์ กล่าวคือจะตั้งอยู่ในพื้นที่ลุ่มหรือหุบเขา วางตัวหมู่บ้านไปตามพื้นที่ที่มีเนินเล็กน้อย แต่สำหรับการตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนของชาวกะเหรี่ยงพระบาทห้วยต้มเป็นการอพยพย้ายถิ่นฐานจากหุบเขาลงมาอยู่พื้นที่ราบและบริเวณพื้นที่แห่งนี้เป็นป่าเต็งรังที่มีสภาพแวดล้อมโดยรอบค่อนข้างร้อนและแห้งแล้ง จากการสอบถามชาวกะเหรี่ยงเรื่องการอพยพย้ายถิ่นฐาน พบว่าชาวกะเหรี่ยงเหล่านี้ไม่ได้ให้ความสำคัญกับสภาพนิเวศถิ่นที่ตั้งใหม่ แต่ที่พวกเขาอพยพมาอยู่หมู่บ้านพระบาทห้วยต้มแห่งนี้เนื่องจากมีความศรัทธาในตัวครูบาชัยยะวงศาพัฒนาผู้เผยแผ่หลักธรรมคำสอนทางพุทธศาสนาจนพวกเขานำไปประพฤติ ปฏิบัติตาม ตลอดจนเป็นนักบุญที่มีบทบาทสำคัญในการก่อตั้งและพัฒนาหมู่บ้าน

สำหรับการตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนช่วงแรก บ้านเรือนกระจัดกระจายและเกาะกลุ่มบริเวณอาคารกลางป่าซึ่งปัจจุบันคือที่ตั้งของวัดพระพุทธรูปห้วยต้มและขยายตัวเป็นบริเวณกว้างในพื้นที่แห่งนี้ รูปแบบผังหมู่บ้านจึงมีลักษณะที่ไม่เป็นระเบียบแบบแผน ต่อมาครูบาชัยยะวงศาพัฒนาร่วมกับส่วนราชการได้ร่วมมือทำการจัดสรร แบ่งกันพื้นที่ภายในหมู่บ้านให้เป็นระเบียบมากขึ้น มีการตัดถนนลูกรังและต่อมาได้พัฒนาเป็นถนนคอนกรีตเสริมเหล็กเป็นเส้นทางสัญจรภายในหมู่บ้าน โดยสังเกตได้จากผังหมู่บ้านเป็นระบบตารางเหลี่ยมซึ่งทำให้การดูแลและเข้าถึงได้ง่ายขึ้น ส่วนพื้นที่ภายนอกหมู่บ้าน ได้แก่ ป่าชุมชนทางด้านทิศตะวันตกเฉียงเหนือของหมู่บ้านเป็นพื้นที่ป่าของแต่ละหมู่บ้านที่ให้ชาวบ้านสามารถเข้าไปตัดไม้และเก็บใบตองตึงมาใช้ในการก่อสร้างเรือน เป็นพื้นที่ป่าที่ทุกคนต้องดูแลรับผิดชอบ รวมไปถึงการขุดอ่างเก็บน้ำไว้หลายจุด เพื่อให้ชาวบ้านได้ใช้น้ำในการอุปโภคบริโภคได้อย่างทั่วถึง

1.2 การขยายตัวของหมู่บ้าน

ภาพที่ 4 แสดงการขยายตัวของหมู่บ้านกะเหรี่ยงพระบาทห้วยต้มที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานในช่วงแรก (พ.ศ.2514)

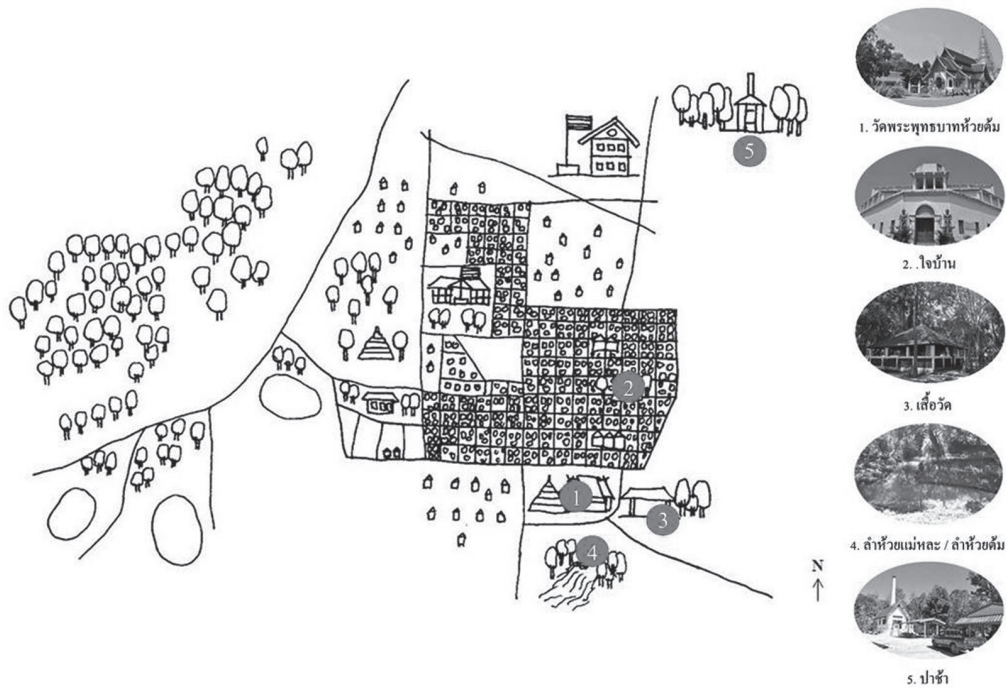
ภาพที่ 5 แสดงการขยายตัวของหมู่บ้านกะเหรี่ยงสะกอบ้านศรีเวียงชัย (ซ้าย) หมู่บ้านกะเหรี่ยงโปว์บ้านหนองปู (ขวา)

ลักษณะการขยายตัวของหมู่บ้านในพื้นที่กรณีศึกษาทั้ง 2 หมู่บ้านพบว่า มีลักษณะที่แตกต่างกันเพียงเล็กน้อยเนื่องจากชาวกะเหรี่ยงโปว์บ้านหนองปูได้อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานก่อนชาวกะเหรี่ยงสะกอบ้าน

ศรีเวียงชัย จึงทำให้บ้านเรือนของชาวกะเหรี่ยงโปว์บ้านหนองปูในช่วงแรกเกาะกลุ่มและกระจายอยู่บริเวณรอบๆ อาศรมกลางป่า ปัจจุบันเป็นที่ตั้งของวัดพระพุทธรูปห้วยต้มและบ้านเรือนของชาวกะเหรี่ยงสะกอบ้านศรีเวียงชัยก็กระจายตัวเป็นวงกว้างถัดจากบ้านหนองปูการกระจายตัวของบ้านเรือนทั้ง 2 หมู่บ้านนั้นเพิ่มมากขึ้นและไม่เป็นระบบระเบียบ ในเวลาต่อมาครูบาชัยยะวงศาพัฒนา ร่วมกับส่วนราชการได้ทำการกำหนดขอบเขตและจัดสรรพื้นที่ของแต่ละหมู่บ้าน โดยบ้านหนองปูจะเห็นภาพที่ชัดเจนที่สุดคือ การจัดแบบระบบตารางเหลี่ยม มีการตัดถนนเพื่อเป็นเส้นทางสัญจรภายในหมู่บ้าน ปัจจุบันพื้นที่ภายในบ้านหนองปูค่อนข้างหนาแน่น จึงทำให้บ้านเรือนที่ปลูกสร้างใหม่จะตั้งอยู่บริเวณพื้นที่ขยายที่ทางส่วนราชการได้กำหนดไว้สำหรับบ้านศรีเวียงชัยบ้านเรือนบางส่วนได้รับการจัดสรรพื้นที่แล้ว แต่ยังมีอีกส่วนที่กระจายกระจายในพื้นที่หมู่บ้านและรอการเข้ามาจัดการพื้นที่ของส่วนราชการต่อไป

1.3 ความเชื่อและภูมิปัญญาที่เกี่ยวข้องกับผังหมู่บ้าน

รูปแบบความเชื่อที่มาพร้อมกับการวางผังหมู่บ้านคือ การพบเจอรอยพระพุทธรูปโดยครูบาชัยยะวงศาพัฒนาในบริเวณป่าเต็งรังแห่งนี้และได้ทำการสร้างอาศรมอารามขึ้น เพื่อเป็นสถานที่ปฏิบัติธรรมแก่ตัวท่าน ต่อมาได้เดินทางจาริกธุดงค์ไปตามหมู่บ้านชาวเขาต่างๆ แถบบริเวณจังหวัดตาก แม่ฮ่องสอน ลำพูนและเชียงใหม่ เพื่อไปเผยแผ่หลักธรรมคำสอนทางพุทธศาสนา จนทำให้ชาวเขาเหล่านี้เลื่อมใสศรัทธา

ภาพที่ 6 ความเชื่อและภูมิปัญญาที่เกี่ยวข้องกับผังหมู่บ้านพระบาทห้วยต้ม

และเคารพตัวครูบา จึงพากันอพยพติดตามมาอาศัยอยู่กับครูบา จนกระทั่งมีบ้านเรือนบริเวณรอบๆ อาศรม ปัจจุบันคือที่ตั้งของวัดพระพุทธรูปห้วยต้ม เป็นศูนย์กลางของพุทธศาสนาและเป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนาและกิจกรรมต่างๆ ของหมู่บ้าน

ช่วงเวลาต่อมาครูบาชัยยะวงศาพัฒนายังเป็นผู้กำหนดตำแหน่งพื้นที่สำคัญภายในหมู่บ้าน นั่นคือ “ใจบ้าน” หรือสะดือเมือง โดยแนวคิดของครูบาจะใช้เป็นแนวคิดตามความเชื่อเรื่องผีและพุทธศาสนา มาผสมผสานกัน กล่าวคือ การตั้งถิ่นที่อยู่อาศัยบริเวณพื้นที่ใดๆ นั้น ทุกที่ย่อมมีผีเจ้าที่เจ้าทาง เวลาเข้ามาอยู่ต้องบอกกล่าวและสร้างบ้านเรือนให้ท่านอยู่ ให้ข้าวให้น้ำแก่ท่าน ท่านจะช่วยปกป้องรักษาให้สมาชิกภายในหมู่บ้านอยู่รอดปลอดภัย ตลอดจนการมีใจบ้านทำให้ชาวบ้านเกิดความร่มเย็นเป็นสุข มีความมั่นคงในวัฒนธรรมของตนเองและไม่อพยพย้ายถิ่นฐานไปที่อื่น สำหรับการประกอบพิธีทำบุญใจบ้านจะทำในวันที่ 13 เมษายนของทุกปีซึ่งตรงกับวันสงกรานต์ (สังขารล่อง) ในวันนี้จะมีการทำบุญตักบาตรและประกอบพิธีกรรมทางพุทธศาสนา รวมถึงการเคารพบูชาผีเจ้าที่เจ้าทางไปพร้อมๆ กัน

เสี้ยววัด ตั้งอยู่บริเวณหน้าวัดพระพุทธรูปห้วยต้ม เป็นสถานที่อยู่ของเหล่าเทวดาที่คอยปกป้องรักษา สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่อยู่ภายในบริเวณวัดซึ่งมีลักษณะเป็นศาลาที่ภายในมีศาลพระภูมิหลายๆ ศาล ผูกด้วยผ้าสีอยู่ภายใน เป็นที่สิ่งสถิตของเทวดาอารักษ์ต่างๆ

ลำห้วยแม่หละและลำห้วยต้ม เป็นต้นน้ำที่สำคัญที่ใช้หล่อเลี้ยงชีวิตของผู้คนภายในหมู่บ้าน เป็นลำห้วยสองสายมาบรรจบกันก่อนจะลงสู่ลำห้วยใหญ่ ลำห้วยทั้งสองนี้ตั้งอยู่บริเวณทางทิศใต้ของวัดพระพุทธรูปห้วยต้ม โดยชาวบ้านเชื่อว่าแม่น้ำ ลำห้วยต่างๆ มีภูตผีอาศัยอยู่ เป็นผู้ดูแลให้มีน้ำกิน น้ำใช้ จะมีให้ใครเข้ามาบุกรุกทำลายและมีการสับเซตาคูนห้วยในเดือนเก้า (มิถุนายน) ของทุกปี ซึ่งในวันนี้จะมีการทำพิธีบูชาขอขมาผีและประกอบพิธีกรรมทางพุทธศาสนาไปพร้อมๆ กัน นอกเหนือจากความเชื่อแล้ว ผู้วิจัยมีความเห็นว่าการทำพิธีเคารพบูชาแม่น้ำลำห้วยเหล่านี้เป็นการอนุรักษ์ป่าต้นน้ำของชุมชนและเป็นการสร้างจิตสำนึกแก่กลุ่มชนรุ่นหลังในการดูแลทรัพยากรน้ำได้เป็นอย่างดี

ป่าช้า เป็นสถานที่สำหรับฝังหรือเผาศพชาวกะเหรี่ยงพระบาทห้วยต้ม ตั้งอยู่บริเวณนอกหมู่บ้านทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ มีลักษณะเป็นป่าเต็งรังที่ยังคงเหลือต้นไม้อยู่มากและมีลำต้นสูง ชาวบ้านได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับทิศทางการวางของตำแหน่งป่าช้าว่าไม่ทราบถึงเหตุผลหรือความเชื่อของทิศทางการวางตำแหน่ง ผู้วิจัยจึงสันนิษฐานว่าเป็นการเลือกตามพื้นที่ที่เหมาะสมและใกล้เคียงกับความเชื่อดั้งเดิมที่ว่าป่าไม้สูงใหญ่เป็นที่สถิตของภูตผีและป่าไม้บริเวณนี้ห้ามมิให้ตัดทำลายถือได้ว่าเป็นการอนุรักษ์ป่าไม้อีกทางหนึ่งด้วย นอกจากนี้ยังมีเมรุเผาศพไว้สำหรับเผาและมีศาลาสำหรับทำพิธีสวดศพก่อนนำไปเผาหรือฝังซึ่งเป็นการประกอบพิธีกรรมทางพุทธศาสนา

การขยายตัวของเรือนภายในหมู่บ้านพระบาทห้วยต้มจะขยายตัวตามพื้นที่ว่างหรือพื้นที่ที่เหมาะสมซึ่งมีความเชื่อและภูมิปัญญาดั้งเดิมแฝงอยู่ คือ ห้ามปลูกเรือนทับจอมปลวก ความเป็นจริงแล้วการปลูกเรือนทับจอมปลวกนั้นเป็นอันตรายแก่ตัวเรือนที่ทำด้วยไม้อย่างเห็นได้ชัด

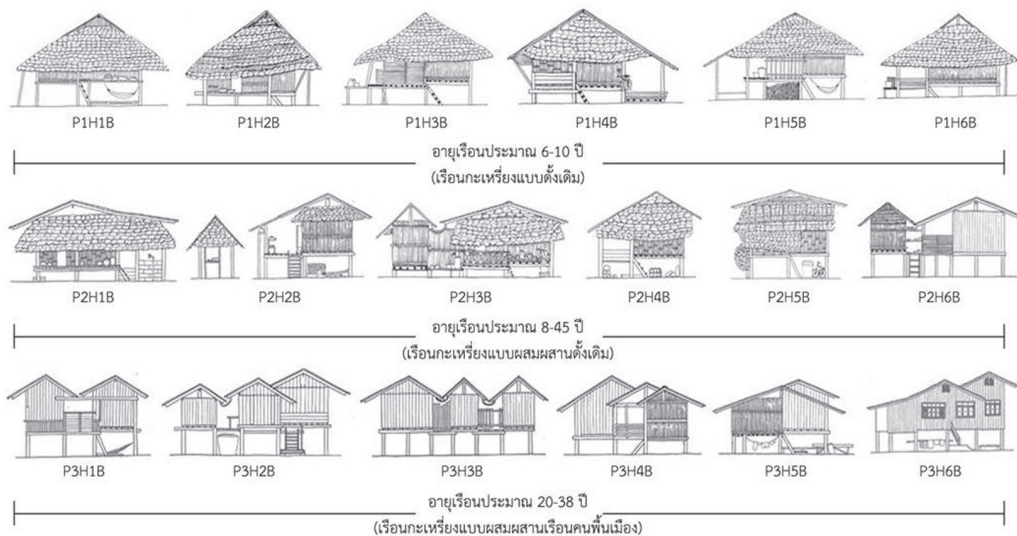
1.4 ความเชื่อและภูมิปัญญาที่เกี่ยวข้องกับสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น

จากการลงเก็บข้อมูลภาคสนามเกี่ยวกับสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นประเภทที่อยู่อาศัย รวมถึงสิ่งปลูกสร้างอื่นๆ ที่อยู่ในเขตผังบริเวณของชาวกะเหรี่ยงสะกอบ้านศรีเวียงชัยและชาวกะเหรี่ยงโปว์บ้านหนองปู ซึ่งแต่ละหมู่บ้านมีความแตกต่างกันด้านถิ่นที่อยู่เดิม รูปแบบการดำรงชีวิต การแต่งกาย ภาษา รวมถึงอิทธิพลความเชื่อที่ส่งผลต่อผังเรือน ตัวเรือนและพื้นที่ใช้สอยภายในเรือน ผู้วิจัยจึงได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลตามหัวข้อดังต่อไปนี้

1.4.1 รูปลักษณะของเรือน

ภาพที่ 7 การพัฒนารูปแบบเรือนพื้นถิ่นชาวกะเหรี่ยงสะกอบ้านศรีเวียงชัย

ภาพที่ 8 การพัฒนารูปแบบเรือนพื้นถิ่นชาวกะเหรี่ยงโปว์บ้านหนองปู

เรือนชาวกะเหรี่ยงสะกอบ้านศรีเวียงชัยมีรูปแบบเรือนกะเหรี่ยงแบบผสมผสานดั้งเดิม เป็นส่วนใหญ่ รองลงมาเป็นเรือนกะเหรี่ยงแบบดั้งเดิม โดยช่วงแรกของการตั้งถิ่นฐานบริเวณนี้เป็นรูปแบบเรือน ดั้งเดิมทั้งหมดและค่อยๆ มีการปรับเปลี่ยนหรือต่อเติมเรือน เปลี่ยนวัสดุให้มีความคงทนถาวรขึ้น ทั้งนี้เพราะ วิถีชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไป จากการออกไปรับจ้างภายนอกหมู่บ้านจึงทำให้บางครอบครัวมีฐานะในครัวเรือน ดีขึ้นและมีทรัพย์สินเพียงพอที่จะสร้างบ้านเรือนได้ตามสมัยนิยมหรือตามความต้องการของตนเอง

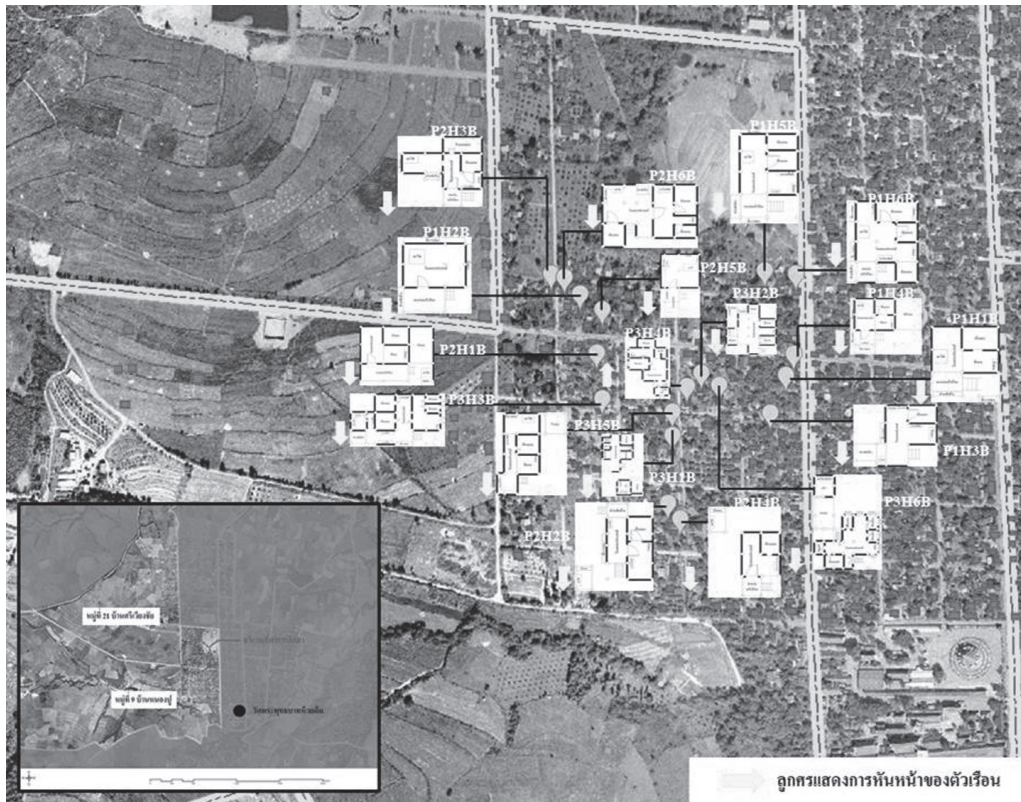
เรือนชาวกะเหรี่ยงโปว์บ้านหนองปูเกือบร้อยละ 80 เป็นรูปแบบเรือนกะเหรี่ยงแบบผสม ผสานเรือนคนพื้นเมือง ส่วนที่เหลือเป็นเรือนกะเหรี่ยงแบบดั้งเดิมและแบบผสมผสานดั้งเดิม ส่วนใหญ่เรือน กะเหรี่ยงโปว์บ้านหนองปูจะใช้ไม้เนื้อแข็งเป็นองค์ประกอบหลักในการก่อสร้าง เนื่องจากการออกไปรับจ้าง และมีการติดต่อค้าขายกับคนพื้นเมือง รวมถึงบริเวณถิ่นที่อยู่เดิมนั้นอยู่ใกล้เคียงกับหมู่บ้านคนพื้นเมือง จึงได้ รับเอาวัฒนธรรมต่างๆ ตลอดจนรูปแบบการก่อสร้างเรือนแบบคนพื้นเมืองเข้ามาด้วย ทำให้ลักษณะตัวเรือน บ้านหนองปูมีความแข็งแรง คงทนและมีรูปทรงที่เป็นสมัยนิยมมากกว่าหมู่บ้านอื่น

1.4.2 ผังบริเวณ

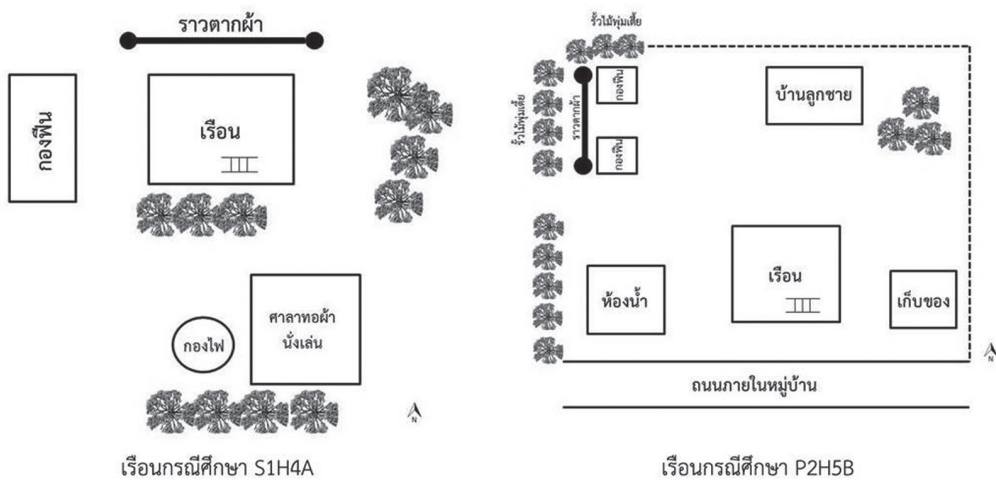
ลักษณะของผังบริเวณเรือนกะเหรี่ยงสะกอบ้านศรีเวียงชัยและเรือนกะเหรี่ยงโปว์ บ้านหนองปูนั้น ส่วนใหญ่แล้วมีลักษณะเป็นเรือนหลายๆ หลังปลูกสร้างอยู่บนพื้นที่เดียวกัน รอบๆ เรือนจึง มีที่ว่างไม่มากนักในการประกอบกิจกรรมต่างๆ บางเรือนมีการกั้นแนวเขตบริเวณเรือนของตนเอง โดยกั้น เป็นรั้วไม้พุ่มเตี้ย สำหรับความเชื่อที่มีความสัมพันธ์กับทิศที่ตั้งของการวางเรือนกรณีศึกษาพบว่า เรือนกรณี ศึกษาส่วนใหญ่ด้านหน้าเรือนหันไปทางทิศใต้ เนื่องจากทิศใต้เป็นทิศที่ตั้งของวัดพระพุทธรูปบาทห้วยต้ม เป็น ศูนย์กลางของพุทธศาสนาภายในหมู่บ้าน ตลอดจนความศรัทธาในครูบาชัยยะวงศาพัฒนาที่เป็นผู้นำในการ

ภาพที่ 9 ทิศทางการวางเรือนกะเหรี่ยงสะกอบ้านศรีเวียงชัย

ภาพที่ 10 ทิศทางการวางเรือนกะเหรี่ยงไปบ้านหนองปู

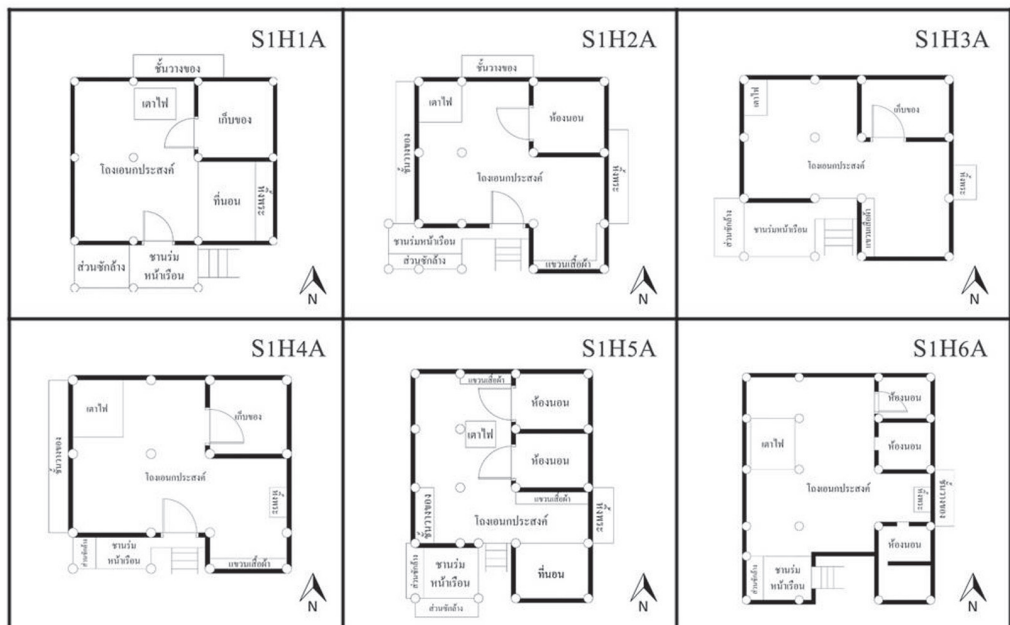
ภาพที่ 11 ตัวอย่างผังบริเวณของเรือนกะเหรี่ยงสะกอแบบดั้งเดิมบ้านศรีเวียงชัย (ซ้าย) และเรือนกะเหรี่ยงโปว์แบบผสมผสานดั้งเดิมบ้านหนองปู (ขวา)

ก่อตั้งหมู่บ้าน ทำให้ชาวบ้านมีที่อยู่อาศัย มีที่ทำกินและมีน้ำใช้ในการอุปโภค บริโภค ส่วนสิ่งปลูกสร้างอื่นๆ ที่ตั้งอยู่บริเวณรอบตัวเรือน เช่น โรงเก็บของ ห้องน้ำ ศาลานั่งเล่น น้ำบ่อ เรือนครัว พื้นที่ซักรีด ลอดข้าว สิ่งปลูกสร้างเหล่านี้ตั้งอยู่บริเวณใดนั้น ไม่มีตำแหน่งทิศที่ตั้งแน่นอนและความเชื่อภายในพื้นที่ที่สืบต่อกันมา คือ การจัดวางตำแหน่งน้ำบ่อและห้องน้ำจะไม่วางทิศทางเดียวกัน โดยชาวบ้านให้เหตุผลว่าเป็นเพียงการจัดระบบน้ำดี น้ำเสียไม่ให้ไหลมาปะปนกัน

ส่วนบางเรือนที่ไม่ได้หันหน้าเรือนไปทางทิศใต้ จากการสอบถามเจ้าของเรือนทำให้เราทราบว่าพื้นที่ตั้งของเรือนหลังนี้ค่อนข้างจำกัด จึงไม่เน้นเรื่องความเชื่อแต่อย่างใด

1.4.3 พื้นที่การใช้งานภายในเรือน

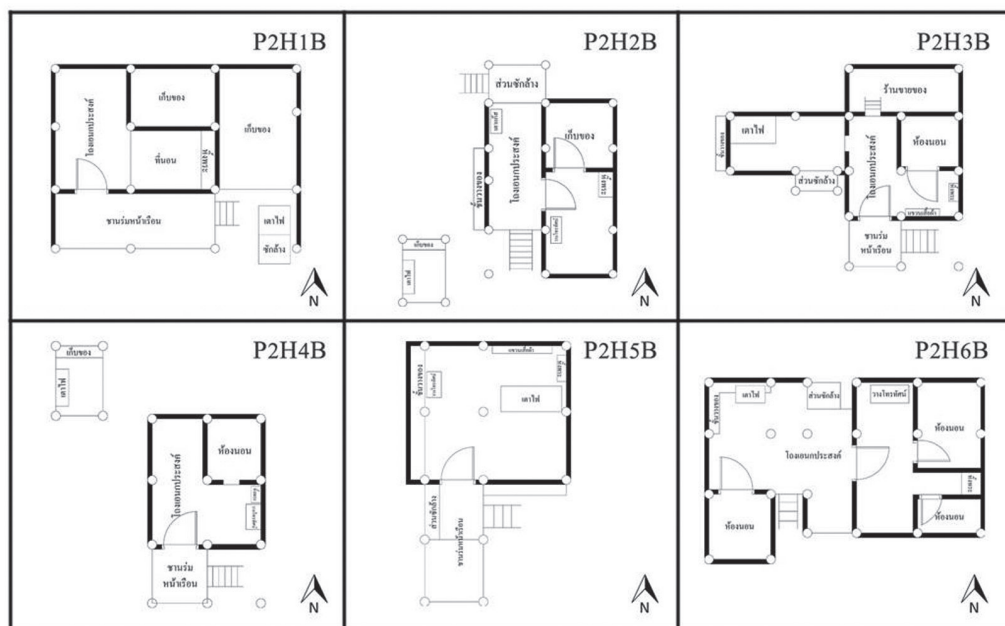
จากการลงสำรวจเรือนกรณีศึกษาของชาวกะเหรี่ยงสะกอบ้านศรีเวียงชัยและเรือนชาวกะเหรี่ยงโปว์บ้านหนองปู ผู้วิจัยค้นพบว่าเรือนกะเหรี่ยงทั้ง 2 หมู่บ้านมีรูปแบบการวางผังพื้นที่เรือนสอดคล้องกับการดำรงชีวิตประจำวันและสามารถปรับเปลี่ยนพื้นที่การใช้งานตามกิจกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นภายในเรือนได้อย่างเหมาะสม โดยสามารถสรุปพื้นที่การใช้งานภายในเรือนได้ ดังนี้

ภาพที่ 12 พื้นที่การใช้งานภายในเรือนกะเหรี่ยงสะกอแบบดั้งเดิมบ้านศรีเวียงชัย

ภาพที่ 14 พื้นที่การใช้งานภายในเรือนกะเหรี่ยงสะกอแบบผสมผสานดั้งเดิมบ้านศรีเวียงชัย

ภาพที่ 15 พื้นที่การใช้งานภายในเรือนกะเหรี่ยงโปว์แบบผสมผสานดั้งเดิมบ้านหนองปู

ภาพที่ 16 พื้นที่การใช้งานภายในเรือนกะเหรี่ยงโปว์แบบผสมผสานเรือนคนพื้นเมืองบ้านหนองปู

เรือนกะเหรี่ยงแบบผสมผสานเรือนคนพื้นเมืองบ้านหนองปู มีการแบ่งพื้นที่การใช้งานภายในเรือน โดยภายในเรือนมีทั้งพื้นที่ปิดล้อมและกึ่งปิดล้อม ทั้งนี้เพราะว่ารูปแบบของเรือนมีการขยายตัวและมีพื้นที่ใช้สอยอื่นๆ เพิ่มเติมแบบคนพื้นเมืองเข้ามา เช่น มีห้องแต่งตัว มีห้องครัว มีห้องน้ำภายในตัวเรือน จึงทำให้พื้นที่การใช้งานภายในเรือนมีขนาดกว้างกว่าเรือน 2 รูปแบบแรก บรรยากาศภายในเรือนมีความโปร่งโล่งและสว่างมากขึ้น ซึ่งเป็นผลมาจากรูปแบบเรือนที่เปลี่ยนไปตามรูปแบบสมัยนิยม

1.4.4 ความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ใช้สอยภายในเรือน

จากการลงสำรวจเรือนกรณีศึกษาของชาวกะเหรี่ยงสะกอบ้านศรีเวียงชัยและเรือนชาวกะเหรี่ยงโปว์บ้านหนองปูเกี่ยวกับความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ใช้สอยภายในเรือน ผู้วิจัยค้นพบว่าเรือนกะเหรี่ยงทั้ง 2 หมู่บ้านยังคงมีความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ใช้สอยภายในเรือนอยู่ทั้งความเชื่อดั้งเดิมและความเชื่อทางพุทธศาสนา โดยสามารถสรุปได้ดังนี้

ภาพที่ 17 พื้นที่ความเชื่อที่ยังหลงเหลืออยู่ในเรือนกะเหรี่ยงสะกอแบบดั้งเดิมบ้านศรีเวียงชัย

ภาพที่ 18 พื้นที่ความเชื่อที่ยังหลงเหลืออยู่ในเรือนกะเหรี่ยงสะกอแบบผสมผสานดั้งเดิมบ้านศรีเวียงชัย

ภาพที่ 19 พื้นที่ความเชื่อที่ยังหลงเหลืออยู่ในเรือนกะเหรี่ยงโปว์แบบดั้งเดิมบ้านหนองปู

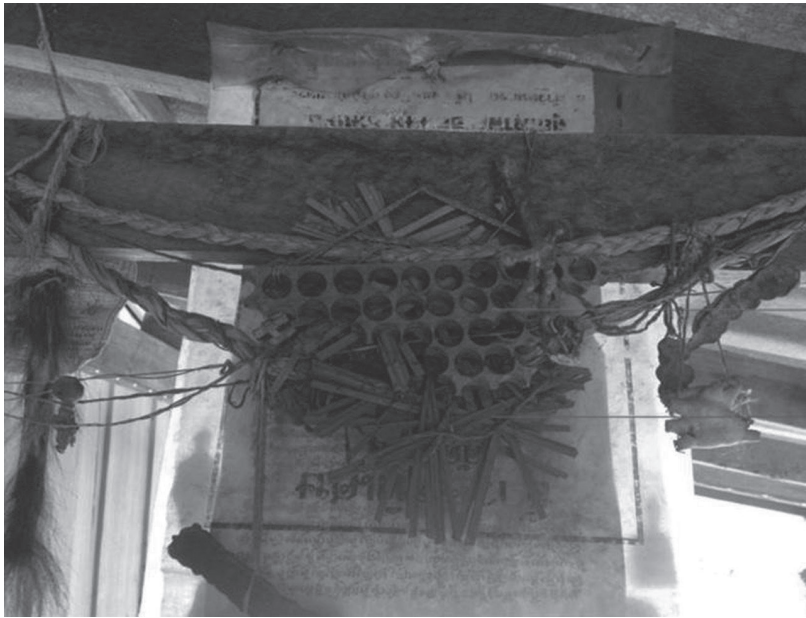
ภาพที่ 20 พื้นที่ความเชื่อที่ยังหลงเหลืออยู่ในเรือนกะเหรี่ยงโปว์แบบผสมผสานดั้งเดิมบ้านหนองปู

ส่วนเรือนกะเหรี่ยงสะกอแบบผสมผสานดั้งเดิมบ้านศรีเวียงชัย ได้แก่ เรือนกรณีศึกษา S2H2A, S2H5A, S2H6A เรือนกะเหรี่ยงโปว์แบบดั้งเดิมบ้านหนองปู ได้แก่ P1H1B, P1H2B, P1H3B, P1H4B, P1H5B, P1H6B และเรือนกะเหรี่ยงโปว์แบบผสมผสานดั้งเดิมบ้านหนองปู ได้แก่ เรือนกรณีศึกษา P2H1B, P2H2B, P2H3B, P2H4B, P2H6B และเรือนกะเหรี่ยงโปว์แบบผสมผสานเรือนคนพื้นเมือง ได้แก่ เรือนกรณีศึกษา P3H1B, P3H2B, P3H3B, P3H4B, P3H5B, P3H6B พบว่าเสาเอกจะตั้งอยู่บริเวณห้องนอนของเจ้าของเรือนและเป็นตัวกำหนดทิศหัวนอน ซึ่งก็คือทิศตะวันออกตลอดจนอยู่ใกล้บริเวณหิ้งพระ เป็นสิ่งที่สังเกตได้ว่าชาวบ้านได้รับอิทธิพลความเชื่อทางพุทธศาสนา รวมถึงประเพณีการปลูกสร้างเรือนจากคนพื้นเมืองเข้ามาในวิถีชีวิตนั่นเอง

แม่เตาไฟ เป็นพื้นที่ความเชื่อมาอย่างยาวนานของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง ในอดีตแม่เตาไฟอยู่ในระดับเดียวกับพื้นที่ส่วนนอนแต่เรือนกะเหรี่ยงสะกอแบบดั้งเดิมบ้านศรีเวียงชัยและเรือนกะเหรี่ยงโปว์แบบดั้งเดิมบ้านหนองปูส่วนใหญ่อยู่ตรงข้ามกับพื้นที่ส่วนนอน ทั้งนี้เพราะสภาพที่ตั้งของหมู่บ้านเป็นที่ราบแห้งแล้งและมีอากาศร้อนซึ่งแตกต่างจากชาวกะเหรี่ยงในหุบเขาที่ต้องมีกระเบแม่เตาไฟใกล้บริเวณที่นอนเพื่อให้ความอบอุ่นภายในตัวเรือน สำหรับพิธีกรรมบริเวณแม่เตาไฟยังคงหลงเหลืออยู่บ้างภายในเรือนกะเหรี่ยงสะกอแบบดั้งเดิมบ้านศรีเวียงชัย ได้แก่

เรือนกรณีศึกษา S1H1A, S1H2A, S1H3A, S1H4A, S1H5A, S1H6A เรือนกะเหรี่ยงโปว์แบบดั้งเดิมบ้านหนองปู ได้แก่ เรือนกรณีศึกษา P1H1B, P1H5B, P1H6B และเรือนกะเหรี่ยงสะกอแบบผสมผสานดั้งเดิมบ้านศรีเวียงชัย ได้แก่ เรือนกรณีศึกษา S2H1A, S2H3A, S2H6A การประกอบพิธีจะทำในวันขึ้นปีใหม่ของชาวกะเหรี่ยงช่วงเดือนกันยายนของทุกปี ผู้ทำพิธียังคงเป็นสตรีหรือสตรีอาวุโสภายในเรือนและพิธีกรรมไม่ยุ่งยากเหมือนแต่ก่อน ส่วนเรือนกะเหรี่ยงโปว์แบบดั้งเดิมบ้านหนองปู ได้แก่ เรือนกรณีศึกษา P1H1B, P1H3B, P1H4B เรือนกะเหรี่ยงสะกอแบบผสมผสานดั้งเดิมบ้านศรีเวียงชัย ได้แก่ เรือนกรณีศึกษา S2H2A, S2H4A, S2H5A เรือนกะเหรี่ยงโปว์แบบผสมผสานดั้งเดิมบ้านหนองปู ได้แก่ เรือนกรณีศึกษา P2H1B, P2H2B, P2H3B, P2H4B, P2H5B, P2H6B และเรือนกะเหรี่ยงโปว์แบบผสมผสานเรือนคนพื้นเมืองบ้านหนองปู ได้แก่ เรือนกรณีศึกษา P3H1B, P3H2B, P3H3B, P3H4B, P3H5B, P3H6B พบว่าเป็นเรือนที่มีการขยายพื้นที่ใช้สอย ได้แก่ การแยกพื้นที่ส่วนนอนออกจากพื้นที่ส่วนครัวแต่ยังคงเชื่อมต่อกันภายในเรือนหรือแยกเรือนครัวอยู่ต่ำกว่าเรือนนอน ซึ่งเป็นไปได้ว่าด้วยพื้นที่ตั้ง รูปแบบตัวเรือนและสมาชิกภายในเรือนเปลี่ยนแปลงไปตลอดจนการเปลี่ยนมาใช้เตาถ่านหรือเตาแก๊สจึงทำให้ความเชื่อบริเวณ “แม่เตาไฟ” หายไป

“ตาแหลว” ทำจากไม้ไผ่ผ่าซีกเป็นแผ่นบางๆ ที่เรียกว่า ตอก นำมาสานไปมาเป็นแผ่นหกล้อมซ้อนกัน 7 ชั้นและ “เสวละ” เป็นเศษแผ่นไม้ที่เจาะวงกลมหลายวงด้านใน เศษแผ่นไม้นี้เป็นเศษไม้ที่เหลือจากการทำลูกประคำ ถือได้ว่าเป็นพญาไม้หรือไม้มงคลและหาได้ยากบริเวณป่าไม้แถบนี้ สัญลักษณ์ทั้งสองที่กล่าวมาเป็นตัวแทนของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ติดไว้บริเวณเหนือประตูทางเข้าเรือน เพื่อปัดเป่าสิ่งชั่วร้ายไม่ให้เข้ามาภายในเรือน

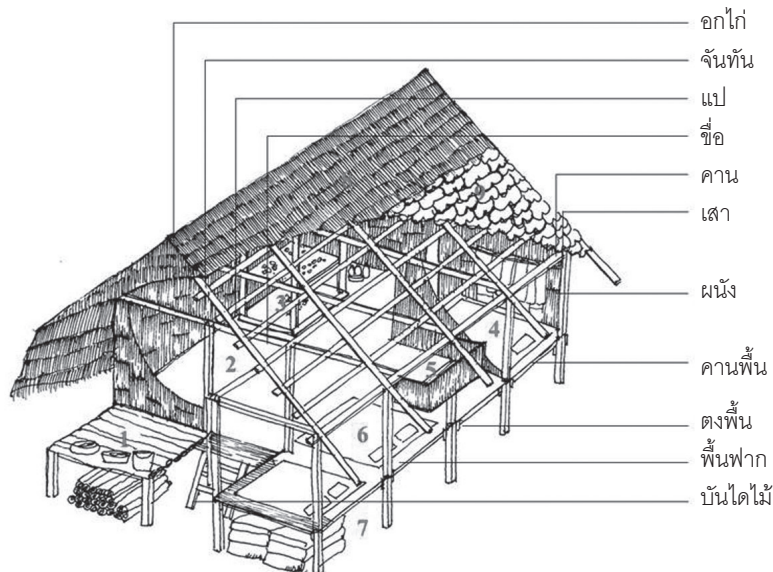
ภาพที่ 22 สัญลักษณ์ทางความเชื่อประจำเรือนกะเหรี่ยงพระบาทห้วยต้ม

ชาวกะเหรี่ยงสะกอบ้านศรีเวียงชัยและชาวกะเหรี่ยงโปว์บ้านหนองปูได้ใช้ภูมิปัญญาในการแก้ไขปัญหาต่างๆ เพื่อสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างปกติสุขตามอัตภาพ ซึ่งแต่ก่อนอาศัยอยู่บนภูเขาที่มีความอุดมสมบูรณ์ เมื่อมีความจำเป็นที่ต้องมาอยู่ในที่ราบจึงต้องมีการปรับตัวอย่างมากและใช้เวลาสักพักหนึ่ง ในการปรับตัวนอกจากเรื่องความเชื่อดั้งเดิมที่ต้องตัดทิ้งหรือความเชื่อดั้งเดิมที่ผสมผสานกับทางพุทธศาสนาแล้วยังมีการปรับตัวด้านการประกอบอาชีพให้เหมาะสมกับถิ่นที่อยู่และการประกอบอาชีพอื่นๆ นอกเหนือจากการทำเกษตรกรรม จึงทำให้รูปแบบของเรือนและพื้นที่ใช้สอยภายในเรือนเกิดการเปลี่ยนแปลง

สรุปผลการศึกษา

การศึกษาวิจัยเรื่องความเชื่อกับการจัดระเบียบที่ว่างของเรือนกะเหรี่ยงในหมู่บ้านพระบาทห้วยต้ม นั้น มีจุดมุ่งหมายของการวิจัยอยู่ 3 ประเด็นคือ ประเด็นที่หนึ่ง การหาลักษณะเฉพาะของเรือนพื้นถิ่นชาวกะเหรี่ยงพระบาทห้วยต้ม ประเด็นที่สอง อิทธิพลของความเชื่อที่มีผลต่อรูปแบบการจัดระเบียบที่ว่างในระดับหมู่บ้านและตัวเรือน ประเด็นที่สาม สามารถอภิปรายถึงการปรับเปลี่ยนของความเชื่อและวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่สะท้อนออกมาในการจัดระเบียบที่ว่างของเรือนพื้นถิ่นเพื่อหาแนวทางเสนอแนะการออกแบบเรือนกะเหรี่ยงพระบาทห้วยต้มในปัจจุบันและอนาคตได้ โดยสามารถสรุปผลการศึกษาได้ ดังนี้

ประเด็นที่หนึ่ง การหาลักษณะเฉพาะของเรือนพื้นถิ่นชาวกะเหรี่ยงพระบาทห้วยต้ม

1 - ชานร่วมซักล้าง	4 - ห้องนอน	7 - ใต้ถุนเรือนใช้เก็บฟืน / เก็บของ
2 - โถงเอนกประสงค์ภายในเรือน	5 - ห้องพระ	8 - วัสดุบุหลังคา (หญ้าคา)
3 - แม่เตาไฟ	6 - พื้นนอนด้านนอก	9 - วัสดุบุหลังคา (ใบตองตึง)

ภาพที่ 23 ลักษณะเฉพาะของเรือนกะเหรี่ยงแบบดั้งเดิม

เรือนกะเหรี่ยงที่ค้นพบได้จากการศึกษาครั้งนี้ สามารถจำแนกตามลักษณะกายภาพภายนอกเรือนได้เป็น 3 ประเภทคือ เรือนกะเหรี่ยงแบบดั้งเดิม เรือนกะเหรี่ยงแบบผสมผสานดั้งเดิมและเรือนกะเหรี่ยงแบบผสมผสานเรือนคนพื้นเมือง ในการค้นหาลักษณะเฉพาะของเรือนกะเหรี่ยงจะมุ่งศึกษาไปที่เรือนแบบดั้งเดิม เพราะเรือนแบบดั้งเดิมมีลักษณะเฉพาะที่ชัดเจน กล่าวคือเป็นเรือนพื้นถิ่นที่กำเนิดขึ้นจากภูมิปัญญาชุมชน โดยรูปแบบเรือนนั้นจะมีความแตกต่างกันออกไปตามสภาพแวดล้อม สภาพภูมิอากาศ เผ่าพันธุ์ ความเชื่อและศาสนา สภาพเศรษฐกิจ วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการก่อสร้าง และมีความสัมพันธ์แนบแน่นกับระบบนิเวศ สามารถใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการปรับตัวกับวิถีชีวิตและสภาพแวดล้อมธรรมชาติได้อย่างสมดุล (Oranratmanee, 2009; 2012) โดยสะท้อนออกมาให้เห็นในรูปทรง สัดส่วน พื้นที่การใช้งาน รวมถึงวัสดุที่นำมาใช้สิ่งเหล่านี้แฝงด้วยความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณีและพิธีกรรม รวมถึงการนำเอาความเชื่อดั้งเดิมมาผสมผสานกับความเชื่อทางพุทธศาสนาที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิต และรูปแบบของเรือนพื้นถิ่นชาวกะเหรี่ยงพระบาทห้วยต้ม มีลักษณะเฉพาะที่ปรากฏอยู่ในเรือน ดังนี้

1. ขนาดของเรือนกะเหรี่ยงแบบดั้งเดิมทั้ง 2 หมู่บ้านที่พบมากเป็นแบบผังเรือนเดี่ยวที่มีทั้งขนาดเล็ก 3-4 ช่วงเสาไปจนถึงขนาดใหญ่ 4-6 ช่วงเสาซึ่งขนาดของเรือนขึ้นอยู่กับจำนวนสมาชิกในครอบครัว
2. รูปทรงของเรือนเป็นทรงสี่เหลี่ยมผืนผ้า ผนังปิดทึบไม่มีช่องเปิด หลังคาคลุมต่ำปิดผนังเรือน มีความลาดชันของหลังคา 45 องศา
3. องค์ประกอบของเรือนที่เป็นลักษณะเฉพาะของเรือนกะเหรี่ยงแบบดั้งเดิม คือ
 - บันไดไม้ จำนวนชั้นบันไดเป็นเลขคี่ 3 ชั้น 5 ชั้นตามความสูงของเรือน วางพาดระหว่างพื้นดินกับชานร่มหน้าเรือนหรือพื้นดินกับโถงเอนกประสงค์ภายในเรือน
 - ชานร่มหน้าเรือน ส่วนใหญ่ชานร่มจะหันไปทางทิศใต้และเป็นพื้นที่ซักล้าง
 - เสาเอก อยู่บริเวณกึ่งกลางหรือเกือบกึ่งกลางของเรือน
 - หิ้งพระ มีอยู่ภายในเรือนทุกเรือนและตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกบริเวณห้องนอนหรือโถงเอนกประสงค์ภายในเรือน
 - แม่เตาไฟ จะอยู่ตรงข้ามกับพื้นที่ส่วนนอน ตั้งอยู่บริเวณมุมใดมุมหนึ่งของเรือนหรือบริเวณเกือบกึ่งกลางของเรือน
 - ห้องนอน / ที่นอน มีทั้งบริเวณโถงเอนกประสงค์และห้องนอนที่กั้นห้องมิดชิด ส่วนใหญ่ที่นอนหรือห้องนอนด้านในสุดจะเป็นห้องนอนลูกสาวหรือหลานสาว
 - ระดับเรือน มีทั้งระดับใต้ถุนเรือนต่ำ 0.30-0.50 เมตร เป็นเพียงที่เก็บฟืนหรือเก็บของต่างๆ และระดับใต้ถุนเรือนสูง 0.90-1.20 เมตร เป็นที่เก็บฟืน เก็บของ เก็บกระสอบข้าว ตากผ้า ผูกเปลนั่งเล่น
4. โครงสร้างของเรือน วัสดุและระบบการก่อสร้าง โครงสร้างเรือนกะเหรี่ยงแบบดั้งเดิมนั้นเป็นโครงสร้างแบบเรือนเครื่องผูก ซึ่งสามารถยกมาประกอบได้เป็นชิ้นๆ มีการเตรียมวัสดุต่างๆ ไว้ล่วงหน้าประมาณ 1-2 อาทิตย์ใช้เทคนิคการผูกมัดโครงสร้างด้วยตอกและประกอบขึ้นเป็นตัวเรือน วัสดุที่นำมาใช้เป็นวัสดุจากธรรมชาติที่ได้จากป่าชุมชนของหมู่บ้าน เช่น ไม้ไผ่ ใบตองตึงและหญ้าคา การสร้างเรือนกะเหรี่ยง 1 หลังใช้เวลาเพียง 1-2 วันเท่านั้นและเป็นการลงแขกเอาแรงของเครือญาติและเพื่อนบ้านภายในหมู่บ้าน
5. ระบบสัญลักษณ์ทางความเชื่อ สัญลักษณ์ที่ถือว่าเป็นความเชื่อของชาวกะเหรี่ยงทั้ง 2 หมู่บ้านในเขตหมู่บ้านพระบาทห้วยต้มทุกครัวเรือนคือ “ตาหลว” ทำจากไม้ไผ่ผ่าซีกเป็นแผ่นบางๆ เรียกว่าตอก นำมาสานเป็นแผ่นสี่เหลี่ยมซ้อนกัน 7 ชั้นแขวนไว้เหนือประตูหน้าเรือน รวมถึงมี “เขวะละ” แขวนไว้เหนือประตูหน้าเรือนด้วย เป็นเศษไม้จากการเจาะทำลูกประคำที่ถือได้ว่าเป็นไม้มงคลและหาได้ยาก สัญลักษณ์ทั้งสองนี้ชาวกะเหรี่ยงเชื่อว่าเป็นเครื่องรางที่คอยป้องกันสิ่งชั่วร้ายไม่ให้เข้ามาภายในเรือน

ประเด็นที่สอง อิทธิพลของความเชื่อที่มีผลต่อรูปแบบการจัดระเบียบที่ว่างในระดับหมู่บ้านและตัวเรือน

จากประเด็นที่กล่าวมานี้ จะแยกออกเป็นสองส่วนคือ ส่วนแรกอิทธิพลของความเชื่อที่มีผลต่อการจัดระเบียบที่ว่างในระดับหมู่บ้านและส่วนที่สองอิทธิพลของความเชื่อที่มีผลต่อการจัดระเบียบที่ว่างในระดับตัวเรือน จึงขอตอบตามส่วนต่างๆ ดังนี้

ส่วนแรกความเชื่อที่ส่งผลต่อการเลือกที่ตั้ง จากการวิเคราะห์ผลการศึกษาพบว่า การเลือกที่ตั้งหมู่บ้านเกิดจากการที่ครูบาชัยยะวงศาพัฒนาพบเจอบุคคลที่ประทับรอยพระพุทธรูปบริเวณพื้นที่พระบาทห้วยต้มแห่งนี้ จึงจัดตั้งอาศรมอยู่เพื่อปฏิบัติธรรม จากนั้นได้ออกจาริกธุดงค์ไปตามหมู่บ้านชาวเขาในจังหวัดเชียงใหม่ ลำพูน แม่ฮ่องสอนและตาก โดยไปเผยแผ่พุทธศาสนา จนชาวเขาเหล่านี้เลื่อมใสศรัทธาจึงได้อพยพติดตามครูบาชัยยะวงศาพัฒนามาตั้งถิ่นฐานสร้างบ้านเรือนด้วย

การมีวัดพระพุทธรูปห้วยต้มเป็นศูนย์กลางของพุทธศาสนาภายในหมู่บ้าน ส่งผลต่อการตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนของชาวกะเหรี่ยงพระบาทห้วยต้มคือ เป็นสถานที่หลักที่ชาวบ้านให้ความศรัทธาและความเคารพ สิ่งที่เห็นได้ชัดเจนคือ การหันหน้าเรือนไปทางทิศใต้ ซึ่งเป็นทิศที่ตั้งของวัดพระพุทธรูปห้วยต้ม รวมถึงเป็นการให้ความเคารพต่อครูบาชัยยะวงศาพัฒนา ผู้เป็นนักบุญที่มีบทบาทสำคัญในการก่อตั้งและพัฒนาหมู่บ้าน

สำหรับความเชื่อและภูมิปัญญาที่มีผลต่อการวางผังหมู่บ้านคือ การมีใจบ้าน โดยครูบาชัยยะวงศาพัฒนาเป็นผู้ดำเนินการก่อสร้างเพื่อเป็นที่ประทับของผีเจ้าที่เจ้าทาง ท่านจะได้คุ้มครองให้ชาวบ้านอยู่รอดปลอดภัย มีความมั่นคงในวัฒนธรรมของตน ไม่อพยพย้ายถิ่นฐานไปที่อื่น จากบทบาทการเป็นผู้นำของครูบาชัยยะวงศาพัฒนาที่ชาวกะเหรี่ยงให้ความศรัทธาและไว้วางใจในการเป็นผู้นำประกอบกิจกรรมต่าง ๆ นับว่ามีความสัมพันธ์ของพระสงฆ์กับประชาชนเป็นการควบคุมซึ่งกันและกัน พระสงฆ์จะควบคุมประชาชนด้วยการสั่งสอน เป็นแบบอย่างในการปฏิบัติตนตามหลักพุทธศาสนา ส่วนประชาชนจะควบคุมพระสงฆ์ด้วยความเคารพศรัทธา มีการบำรุงทั้งวัตถุและบุคคล รวมถึงแนวคิดบทบาทการพัฒนาขึ้นอยู่กับบุคลิกลักษณะของพระสงฆ์ในท้องถิ่นนั้นๆ ท่านใดเป็นผู้มีความกระตือรือร้น มีความใส่ใจต่อชุมชนมาก ความเกี่ยวพันระหว่างพระสงฆ์กับชาวบ้านก็จะประสานกันแน่นแฟ้นมากขึ้นและพระสงฆ์ผู้นั้นก็เป็นที่ยอมรับในสังคมมากขึ้นไปด้วย ตลอดจนความเชื่อและภูมิปัญญาที่มีความสำคัญกับพื้นที่ภายในหมู่บ้านซึ่งถือได้ว่าเป็นความเชื่อและภูมิปัญญาดั้งเดิมที่ติดตัวมากับชาวกะเหรี่ยงพระบาทห้วยต้มคือ การสืบทอดขนานพันธุกรรม การทำบุญป่า การเลี้ยงผีไร่-ผืนนา ในการประกอบพิธีกรรมนั้นจะเป็นการผสมผสานพิธีกรรมทางพุทธศาสนา และการบูชาผีไปพร้อมๆ กัน จนกลายเป็นลักษณะเฉพาะทางวัฒนธรรมของหมู่บ้านที่ไม่สามารถแยกออกจากกันได้ (Panin et al., 2005)

ส่วนที่สองความเชื่อและภูมิปัญญาที่ส่งผลต่อการจัดระเบียบที่ว่างในระดับตัวเรือน ซึ่งแยกออกเป็น 3 ปัจจัยคือ ความเชื่อกับภูมิปัญญาดั้งเดิมที่ยังคงหลงเหลืออยู่ ความเชื่อกับภูมิปัญญาที่มาจากพุทธศาสนา และความเชื่อกับภูมิปัญญาที่มาจากวัฒนธรรมอื่น ปัจจัยแรกความเชื่อดั้งเดิมที่มีความสัมพันธ์กับเรือนและพื้นที่ใช้สอยภายในเรือน ได้แก่ การเคารพบูชาแม่เตาไฟ การตั้งเสาเอกอยู่บริเวณเกือบกึ่งกลางเรือนของเรือน

กะเหรี่ยงแบบดั้งเดิม ประเพณีการลงแขกเอางแรงในการปลูกสร้างเรือน วิธีการเลือกวัสดุในการก่อสร้างเรือนแบบดั้งเดิม ประเพณีที่เกี่ยวกับชีวิตที่กระทำภายในเรือน ได้แก่ การเกิด การเจ็บป่วย การตายและการแต่งงาน รวมถึงระบบการสืบสกุลทางฝ่ายมารดา ปัจจัยที่สองความเชื่อกับภูมิปัญญาที่มาจากพุทธศาสนา ได้แก่ การหันหน้าเรือนไปทางวัด การหันหัวนอนไปทางทิศตะวันออก การมีหิ้งพระภายในเรือนทุกเรือนและปัจจัยที่สามความเชื่อกับภูมิปัญญาที่มาจากวัฒนธรรมอื่น ส่วนใหญ่เป็นวัฒนธรรมคนพื้นเมือง โดยเห็นเด่นชัดในรูปลักษณะของเรือน

ประเด็นที่สาม สามารถอภิปรายถึงการปรับเปลี่ยนของความเชื่อและวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่สะท้อนออกมาในรูปแบบการจัดระเบียบที่ว่างของเรือนพื้นถิ่นชาวกะเหรี่ยงพระบาทห้วยต้ม

จากการวิเคราะห์ผลการศึกษา พบว่าลักษณะของเรือนกะเหรี่ยงสะกอบ้านศรีเวียงชัยและเรือนกะเหรี่ยงโปว์บ้านหนองปูมีการปรับเปลี่ยนอยู่ตลอดเวลา ซึ่งเกิดจากอิทธิพลของปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก โดยสามารถแบ่งออกได้ ดังนี้

1. อิทธิพลจากปัจจัยภายใน เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากพื้นที่ภายในหมู่บ้านของชาวกะเหรี่ยงพระบาทห้วยต้ม ซึ่งส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงของตัวเรือน ดังนี้
 - 1.1 ปัจจัยการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อม จากการวิเคราะห์ผลการศึกษาทั้ง 2 หมู่บ้านพบว่าการเปลี่ยนแปลงที่อยู่อาศัยจากการตั้งถิ่นฐานในหุบเขามายู่บนพื้นที่ราบ สภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปจึงต้องหาวิธีการปรับตัวให้เข้ากับพื้นที่นั้นๆ ซึ่งบางความเชื่อที่ไม่เหมาะสมกับพื้นที่ก็จะทำการยกเว้นไปและเมื่อล่วงเลยมาความเชื่อเหล่านั้นก็จะเลือนลางจางหายไป ในที่สุด
 - 1.2 ปัจจัยการเปลี่ยนแปลงของวิถีชีวิต จากแต่เดิมเป็นการทำการเกษตรแบบยังชีพ พึ่งตนเอง แต่เนื่องจากชาวบ้านภายในหมู่บ้านมิได้ผลิตเองทุกอย่าง (Nartsupha and Lertwicha, 1994) จนเกิดการค้าขายและออกไปรับจ้างภายนอกหมู่บ้านหรือในตัวเมืองใหญ่ ทำให้วิถีชีวิตแบบดั้งเดิมเปลี่ยนแปลงไป การที่ต้องติดต่อกับคนพื้นเมืองนั้น ทำให้รับเอาวัฒนธรรมคนพื้นเมืองและความเชื่อของคนพื้นเมืองเข้ามา ส่งผลต่อพื้นที่ใช้สอยภายในเรือนที่ต้องมีการปรับเปลี่ยนให้เข้ากับวิถีชีวิตรูปแบบใหม่ จึงทำให้ลักษณะที่อยู่อาศัยของชาวกะเหรี่ยงพระบาทห้วยต้มเปลี่ยนแปลงไป
 - 1.3 ปัจจัยการเปลี่ยนแปลงของศาสนา จากถิ่นฐานเดิมที่มีเพียงความเชื่อเรื่องผีจนอพยพย้ายถิ่นฐานและหันมานับถือพุทธศาสนา โดยมีวัดเป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวบ้านและเป็นศูนย์กลางในการประกอบพิธีกรรม ทำให้ความเชื่อเรื่องผีบางอย่างที่มากับวิถีชีวิตของชาวกะเหรี่ยงที่ยังหลงเหลืออยู่จะเป็นการปรับเปลี่ยนหรือผสมผสานทั้งความเชื่อเรื่องผีและพุทธศาสนาจนกลายเป็นวัฒนธรรมหลักในดินแดนใหม่ (Panin et al., 2005 : 17) ที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันจนไม่สามารถแยกความเชื่อเรื่องใดเรื่องหนึ่งออกจากกันได้

2. อิทธิพลจากปัจจัยภายนอก เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากสังคมภายนอกหมู่บ้านที่ส่งผลกระทบต่อ การเปลี่ยนแปลงของตัวเรือน ดังนี้
 - 2.1 ปัจจัยจากการพัฒนาของหน่วยงานภาครัฐ ในด้านสาธารณูปโภค สาธารณูปการ รวมถึงการยกระดับคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ของชาวกะเหรี่ยงพระบาทห้วยต้ม ได้แก่ การส่งเสริมอาชีพทางด้านเกษตรกรรม โดยให้ชาวบ้านปลูกพืชภายในท้องถิ่น พืชผลที่ทนแล้ง เนื่องจากทำรายได้ดีกว่าและเหมาะสมต่อสภาพพื้นที่ การส่งเสริมอาชีพทางด้านหัตถกรรม เช่น การทอเสื้อผ้ากะเหรี่ยง การทอถุงย่าม การจักสาน การทำเครื่องเงินและการตีเหล็ก จึงทำให้ชาวบ้านมีรายได้เพิ่มมากขึ้น นอกจากนั้นการพัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐาน เช่น การทำถนน คอนกรีตเสริมเหล็ก การติดตั้งไฟฟ้า น้ำประปาภายในหมู่บ้าน ส่งผลให้ชาวกะเหรี่ยงมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น สามารถเดินทางติดต่อกันได้สะดวกสบาย ง่ายต่อการขนย้ายวัสดุสมัยใหม่เพื่อใช้ก่อสร้างบ้านเรือน จึงเป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ชาวกะเหรี่ยงหันมาใช้วัสดุที่ทันสมัยมากขึ้น ทำให้รูปแบบภายนอกและภายในเรือนเกิดการเปลี่ยนแปลง
 - 2.2 ปัจจัยทางด้านเทคโนโลยีและกระแสความทันสมัย การรับเอาวิทยาการความรู้ใหม่ๆ ที่ได้จากสื่อต่างๆ จากการศึกษาเล่าเรียนหรือจากผู้เชี่ยวชาญของหน่วยงานต่างๆ ที่เข้ามาให้ความรู้และถ่ายทอดเทคโนโลยีที่ทันสมัยให้กับชาวบ้าน เป็นการพัฒนาชุมชนให้มีความทันสมัย ทัดเทียมกับสังคมภายนอกจึงทำให้วิถีชีวิตของชาวบ้านเปลี่ยนแปลงไป ส่งผลต่อรูปแบบภายนอกและภายในเรือนของชาวกะเหรี่ยงพระบาทห้วยต้ม

ข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่องความเชื่อกับการจัดระเบียบที่ว่างของเรือนกะเหรี่ยงในหมู่บ้านพระบาทห้วยต้ม ครั้งนี้เป็นการศึกษาและเปรียบเทียบ 2 หมู่บ้านคือหมู่ที่ 21 บ้านศรีเวียงชัยและหมู่ที่ 9 บ้านหนองปูในเขตหมู่บ้านพระบาทห้วยต้ม ตำบลนาทราย อำเภอลี้ จังหวัดลำพูนเท่านั้น การศึกษาจึงไม่ครอบคลุมความเชื่อและภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงได้ทั้งหมด บทสรุปของงานวิจัยจึงเป็นการสรุปเพียงกลุ่มชาวกะเหรี่ยงย้อยในพื้นที่กรณีศึกษาเท่านั้น หากมีการศึกษาในพื้นที่อื่นๆ ที่มี

ลักษณะนิเวศแวดล้อม รูปแบบของความเชื่อที่ต่างกันและนำมาเปรียบเทียบกับผลการศึกษาในครั้ง นี้จะเป็นผลดีและการศึกษากลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงพระบาทห้วยต้มครั้งนี้ ศึกษาเพียงความเชื่อที่มีผลต่อการจัดระเบียบที่ว่าง โดยเริ่มตั้งแต่การตั้งถิ่นฐาน การวางผังหมู่บ้าน ผังเรือนและรูปแบบของเรือนพื้นถิ่น แต่จะดียิ่งขึ้นหากมีการศึกษาทางด้านอื่นเพิ่มเติม เพื่อนำข้อมูลที่ได้อาวิเคราะห์และสรุปผลได้อย่างครบถ้วนจนก่อให้เกิดภาพรวมของการศึกษาที่มีความสมบูรณ์มากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- Nartsupha, C. and Lertwicha, P. (1994). **Wattanatam moo baan Thai**. (In Thai) [Thailand cultural village]. Bangkok: Sangsan.
- Nartsupha, C. et al. (2010). **Settakit moo baan Thai nai a-deet**. (In Thai) [Economy of Thailand in the past village community]. Bangkok: Sangsan.
- Oranratmanee, R. (2009). Sathapatthayakam puentin: Kan suksa wijai lae kan patibat wichacheep sathapatthayakam. (In Thai) [Vernacular architecture: Architectural education, research and practice]. **KMITL Arch Journal**, 4 (8), 56-66.
- Oranratmanee, R. (2012). Kwam cheu reung pi kap kan kor roop kong reun peuntin usakane. (In Thai) [Spiritual belief and the formation of Usakane vernacular house]. **NAJUA: History of Architecture and Thai Architecture**, 8 (8), 335-347.
- Panin, O. et al. (2004). **Poompanya thongtin nai rabob niwetwittaya wattanatam kan yoo a-sai ti yangyeun kong konthai**. (In Thai) [Local wisdom in cultural ecology of Thai people sustainable living] (Research report). Bangkok: Research and Development Silpakorn University.
- Panin, T. et al. (2005). **Kati kwam chua lae rabop sangkom seung sampan kap ruen lae kan yoo**. (In Thai) [Beliefs and social aspects in relation to house and living] (Research report). Bangkok: Research and Development Silpakorn University.
- Pongsapit, A. (2015). **Ethnic**. Retrieved September 15, 2015, from <http://Saranukromthai.or.th/sub/book.php?book=23&chap=5&page=t23-5-infodetail01.html>.
- Santasombat, Y. (2004). **Niwet wittaya chartpan sabpayakorn cheewapab lae sitti choomchon**. (In Thai) [Ethnic ecology biodiversity and community rights]. Chiang Mai: Within Design.